

УДК 37.091.12.011.3-051: 62/64

Горчинський С.В., Кузютин Д.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядається процес формування професійної спрямованості майбутніх учителів технологій. Автори намагаються, опираючись на дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, прослідкувати закономірності формування професійної спрямованості, окреслити основні її функції та визначити головні компоненти. Звертається увага на особливості навчально-виховного процесу майбутніх учителів технологій у вищому педагогічному навчальному закладі та його вплив на формування професійної спрямованості. Зазначено, що наукові знання у професійній діяльності майбутніх учителів мають загальний характер, частково проявляються в конкретних професійно-педагогічних діях. Розглянуті теоретичні та практичні проблеми адаптації студентів з метою становлення професійної спрямованості майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: професійна спрямованість, професійна адаптація, професійна підготовка, самореалізація.

Постановка проблеми. Особливості сучасного розвитку освіти в Україні обумовлюють необхідність підготовки професійно компетентного, успішного та конкурентоздатного фахівця, який має відповідати вимогам та викликам сьогодення. Вирішення багатьох складних проблем освіти пов'язані не стільки з модернізацією процесу навчання, скільки з підготовкою якісно нового вчителя, в основі компетенції якого прослідковується професійно-педагогічна спрямованість, любов до дитини, готовність до інноваційної діяльності. Вважаємо, що формування професійної спрямованості майбутніх учителів технологій забезпечить якісні зміни в навчально-виховному процесі сучасної загальноосвітньої школи.

Аналіз основних досліджень. Формування професійної педагогічної спрямованості особистості досліджувалась як вітчизняними так і зарубіжними вченими. Для вибраної проблеми важливими є дослідження В. Крутецького, Е. Клімова, Н. Кузьміної, Л. Долинської, О. Дубасенюка, С. Яремчук та інших щодо відображення структури спрямованості та педагогічних здібностей як її важливого компоненту

Мета статті. Проаналізувати особливості формування професійної спрямованості майбутніх учителів технологій та окреслити основні її функції та визначити головні компоненти.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти з огляду на основні положення сучасної теорії праці має забезпечувати формування особистості, формування трудової, моральної життєтворчої мотивації, навчання основних принципів побудови професійної кар'єри і навичок поведінки на ринку праці.

Соціалізація студента в стінах навчального закладу – це поступовий процес формування особистості в нових умовах: у відносно короткий проміжок часу студент активно засвоює інше соціальне середовище. Для студента-початківця соціальна адаптація особливо актуальна при переході до нової "ситуації розвитку" [5, с. 202-207].

Отже, професійну адаптацію можна розглядати як одну з найбільш фундаментальних, соціальних та психолого-педагогічних категорій. Вона нерозривно пов'язана з усіма видами людської діяльності (навчальною, трудовою, громадською) і проявляє себе в розумовій, вольовій та емоційній активності людини. Основні її ознаки:

- своєчасне оволодіння правильними, доцільними методами та прийомами педагогічної діяльності;
- ініціативність, творче ставлення до виконуваної діяльності, отримання найкращого результату;
- розвиваюча здатність до самоконтролю на всіх етапах виконуваної діяльності;
- уміння планувати та організовувати свою діяльність;
- уміння своїми силами долати виникаючі труднощі та досягати життєвого успіху.

Існують теоретичні та практичні проблеми адаптації студентів з метою становлення професійної спрямованості особистості. В якості теоретичної бази може виступити модель адаптації, яка складається з чотирьох положень [2, с. 233-235] та адаптована нами до умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування в учнів орієнтації на досягнення життєвого успіху:

1. Адаптація студента до майбутньої професійної діяльності проявляється в особистісному самовизначенні та є наслідком розвитку його індивідуально-типологічних якостей і в той же час є його причина, так як становлення фахівця відбувається внаслідок успішної адаптації особистості та неможлива без неї.

2. Адаптація студента до майбутньої спеціальності здійснюється через середовище найближчого оточення, в якості якого для нього виступає група студентів – група взаємного розташування та симпатій. Такі мікрогрупи виконують захисну та стимулюючу функцію для особистості, впливають на її самооцінку, створюють емоційне благополуччя, внаслідок чого активна позиція студента стає значущою та привабливою.

3. Труднощі, які зумовлені адаптацією, викликають мобілізацію цінностей саморегуляції особистості, до структури якої входять такі елементи, як самооцінка, самоаналіз, самоконтроль себе та своєї діяльності. Тому педагогічне управління адаптацією студента до майбутньої спеціальності доцільно здійснювати з опорою на його самовиховання та різноманітні досягнення.

4. Педагогічне управління адаптацією студента до майбутньої спеціальності являє собою складову частину виховної діяльності професорсько-викладацьких колективів кафедр і підпорядковується її загальним закономірностям. Ефективність виховної діяльності кожного викладача і кафедр залежить в цілому від реалізації системи виховних функцій.

Практика управління адаптацією студента до обраної спеціальності вимагає до себе особливої уваги. З цією метою педагог повинен провести попередню діагностику, яка дозволяє виявити окремі форми і методи роботи в даному напрямку і зіставити особливості розглянутої роботи з передовою практикою управління адаптацією студента до майбутньої професійної діяльності.

Високий рівень професійної спрямованості – це та якісна особливість структури мотивів особистості, яка виражає єдність інтересів: особистості в системі професійного самовизначення. Підвищення рівня професійної спрямованості являє собою основний зміст її розвитку.

Вибір професії можна вважати виправданим лише в тому випадку, якщо є надія, що активність особистості приведе до такого взаємовідношення між особистістю і працею, при якому буде успішно відбуватися подальший розвиток творчих здібностей людини. Однією з основних умов прогнозування такого розвитку особистості: є, високий рівень професійної спрямованості.

Відсутність досить глибокої професійної спрямованості у студентів не виключає можливості її формування в період навчання у вищому навчальному закладі. Однак завдання полягає в тому, щоб вибір професії виявлявся логічним наслідком поступового підвищення рівня професійної спрямованості.

Відомо, що результативність навчальної діяльності студента залежить від того, як усвідомлено він вибирає ту чи іншу професію. Сьогодні вважають, що головним критерієм вступу абітурієнта до вищого навчального закладу є рівень підготовленості учня з предметів за якими буде здійснюватися тестування.

Враховуючі сучасні умови вступу (сертифікати ЗНО), вищі педагогічні навчальні заклади не мають можливості дослідити індивідуальні особливості абітурієнтів та перевірити шляхом співбесіди або через комп'ютерне тестування рівень об'єктивності вибору на конкретну педагогічну діяльність.

Наступна ідея, важлива для розуміння процесу управління адаптацією студента до майбутньої спеціальності, пов'язана з розробкою і впровадженням у нашій країні модульного навчання, яке допомагає викладачеві дивитися на свій курс з позицій не тільки своєї дисципліни, а всієї спеціальності в цілому, знати, де і в який момент і для чого потрібні знання та вміння студентам, щоб досягти успіху.

Модульне навчання широко використовується і має в своїй основі такі принципи, що адаптовані нами у контексті підготовки студентів з орієнтацією на досягнення життєвого успіху.

1. Програми підготовки фахівців повинні відповідати вимогам конкретної роботи, враховувати індивідуальні особливості учнів.

2. Навчання має вестися за принципом поступового накопичення знань, перехід до наступного рівня повинен здійснюватися після ретельного проходження попереднього кожним студентом індивідуально.

3. Навчальні матеріали повинні орієнтуватися на тих, хто навчається, тобто повинні бути представлені так, щоб по них можна було навчатися самостійно.

4. Навчальні програми повинні складатися у вигляді модулів для того, щоб програми були гнучкими, і їх можна було легко пристосовувати до конкретних умов роботи, рівню загальної освіти та індивідуальним особливостям студентів, актуалізувати проблематику успіху та наголошувати на його досягненні [6, с. 14].

Основним джерелом навчальної інформації в модульному навчанні, як пише В. Рижков [4, с. 24], є так званий навчальний елемент. Він має форму стандартизованого буклету з навчальним матеріалом з якої-небудь однієї теми або відпрацювання практичних навичок. Таке навчання дає можливість реалізувати взаємозв'язок, взаємопроникнення предметів та зорієнтувати студентів на досягнення життєвого успіху. За допомогою особистісних зусиль викладачів і студентів досягається структурування

змісту відповідно з головним принципом технології навчання – модульно-блоковим, що дозволяє побачити "план" досягнення успіху.

Для впровадження модульного навчання у формування професійно-педагогічної спрямованості студентів на технологічних факультетах з урахуванням рівня розвитку майбутніх учителів необхідно використовувати підхід, що дозволяє використовувати запропоновану модель навчання стосовно різних навчальних дисциплін ключовою позицією в яких є актуалізація досягнення особистісного успіху студентами як у навчальній, так і позанавчальній діяльності.

Використання в процесі навчання сучасних педагогічних технологій сприяє адаптації студентів до системи вищого навчального закладу, але лише в навчальній діяльності. Забезпечити чітку професійну спрямованість можна лише за умови, якщо вищий навчальний заклад готуватиме фахівців з цільовим призначенням для конкретної педагогічної діяльності, з орієнтацією на конкретну проблематику.

Сучасний зміст навчального предмету трудове навчання (технології) вимагає аксіологічної спрямованості в підготовці майбутніх вчителів. Уже звичні для трудового навчання обробка деревини і металів, електротехнічні та ремонтні роботи в побуті (для юнаків), кулінарні роботи і обробка тканини (для дівчат) розширили свої рамки, і основний акцент в них тепер робиться на технологічну підготовку учнів.

Як показує практика, фахівців нового типу не можна готувати у відриві від безпосередньої участі студентів у науково-дослідницькій та громадській роботі. Отже, необхідні більш досконалі форми кооперації вищих навчальних закладів з наукою та практикою менеджменту. Ця вимога є першим і необхідним принципом інтенсивної цільової підготовки учителя технологій.

Процес позитивного формування мотиваційної та нормативно-оціночної сфер особистості майбутнього вчителя технологій здійснюється і в інших формах роботи зі студентами, де управління їх адаптацією проявляється також ефективно за програмою інтенсивної цільової підготовки фахівців. Щоб підготувати вчителя, що орієнтується на досягнення успіху, треба виробити у нього відповідні навички з перших днів навчання у вищому навчальному закладі. Навчальна праця студентів повинна бути інтенсивною. Ознакою такої організації процесу навчання – це яскраво виражений інтерес студентів до своєї майбутньої професії, до своєї навчальної діяльності, до опанування новими знаннями та вміннями.

Ще однією умовою розвитку професійно-педагогічної спрямованості майбутніх учителів, орієнтованої на успіх є єдина, продумана і добре організована система виховної роботи, де використовуються такі заходи, які сприяють в більшій мірі розвитку особистісних якостей студентів, які необхідні для майбутньої професії [1, с. 137].

Насичення навчальних програм психолого-педагогічними предметами і відповідна виховна робота на технологічних факультетах буде сприяти, на наш погляд, розвитку позитивного ставлення студентів до педагогічної діяльності в основі якої є формування в учнів орієнтації на досягнення життєвого успіху.

Висновки. Отже, механізмом формування професійно-педагогічної спрямованості студентів педагогічних вищих навчальних закладів є діяльність самих студентів, перш за все, пізнавальна, яка здійснюється в системі органічно пов'язаних між собою найважливіших напрямків роботи вищого навчального закладу, що забезпечують підготовку вчителя технологій: професійна спрямованість змісту освіти і навчання, виховної роботи та суспільно-корисної діяльності студентів протягом усіх років навчання, що зорієнтована на досягнення життєвого успіху.

З вищесказаного випливає, що однією з головних умов формування професійно-педагогічної спрямованості у майбутніх учителів технологій є добре продумана і організована професіоналізація та педагогізація усього навчального процесу. При цьому головною метою професійно спрямованої побудови навчально-виховного процесу слід вважати формування професійно-педагогічної спрямованості випускника, оскільки саме вона є вирішальною ознакою професійної придатності до роботи вчителя.

Використані джерела

1. Дергач Т.С. Педагогический кружок как средство повышения профессиональной подготовки студентов / Т.С. Дергач // Пути оптимизации преподавания психолого-педагогических дисциплин в высшей школе. – М.: Высшая школа, 1979. – С. 137-149.
2. Жернов В.И. Профессионально-педагогическая направленность личности студента: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / В.И. Жернов – Магнитогорск, 2002. – 303 с.
3. Кіт Г.Г. Українська народна педагогіка [курс лекцій] / Г.Г. Кіт, Г.С. Тарасенко // Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця: Едельвейс і К, 2008. – 301 с.

4. Климов Е.А. Психология профессионала / Е.А. Климов. – М.: Изд-во "Институт практической психологии", Воронеж: НПО "МОДЭК", 1996. – 400 с.
5. Кузьмина Н.В. Формирование педагогических способностей / Н.В. Кузьмина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1961. – 98 с.
6. Рыжков В.А. Профессиональная подготовка / В.А. Рыжков // Профессионально-педагогическое образование. – 1990. – № 6. – С. 24-41.
7. Соловцова Е. Адаптация при обучении профессии / Е. Соловцова // Народное образование. – 2004. – № 9. – С. 202-207.
8. Чошанов М. Гибкая технология проблемно-модульного обучения / М. Чошанов. – М.: Народное образование, 1996. – 157 с.

Gorchinsky S., Kuziutyn D.

FEATURES OF PROFESSIONAL ORIENTATION FORMING OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS

The article deals with the process of professional orientation forming of future technology teachers. The authors try, based on research of leading domestic and foreign scientists to follow the laws of professional orientation forming, outline its main functions and identify the main components. The attention is drawn to the features of the educational process of future technology teachers at pedagogical school for higher education and its influence on the formation of a professional orientation. The authors argue that a new type of professionals cannot be trained apart from the direct participation of students in scientific researching and social work.

Teacher training, who focuses on achieving success involves producing by him the skills from the first days of training at pedagogical school for higher education. Academic work of students should be intense. An indication of this learning process is a pronounced interest of students in their future profession, in their training activities, in acquiring new knowledge and skills.

According to the authors, another condition for the development of professional and pedagogical orientation of the future technology teachers is the only, one designed and well-organized system of educational work, by such measures, which contribute to a greater extent of students' personal skills, which are necessary for their future profession. The main mechanism of professional-pedagogical orientation forming of students is a professional orientation content of education and training, educational work, and socially useful activity of students in all years of study, focusing on achieving success in life.

The authors believe that the practice of adapting control of the student to chosen specialty demands special attention. To this end, the teacher should carry out a preliminary diagnosis, which can detect certain forms and methods of work in this area and to compare the features of the considered best practice control of adaptation of students to future careers.

Summarizing the previously mentioned, the authors conclude that one of the main conditions of professional pedagogical orientation forming of the future technology teachers is well thought out and organized professionalization and pedagogisation of the whole educational process. Thus the main purpose of educational process structure should be considered the formation of professional pedagogical orientation for a graduating student, because it is a determining feature of professional competence in the work of teachers.

Key words: professional orientation, professional adaptation, training, self-realization.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016 р.